

Gerrit Hegen, dierenarts Diergeneeskundig Centrum Zuid-Oost Drenthe

'Kalf niet bij de koe laten'

Linkse politici willen af van de eenlingbox. Het kalf moet bij de koe blijven. Maar dat vergroot de kans op sterfte, aldus dierenarts Gerrit Hegen. Boeren moeten bij groter groeiende aantallen koeien vaker uit bed, om kalversterfte te voorkomen. Ook speelt de fokkerij een belangrijke rol en vaarzen verdienen speciale aandacht.

De Tweede Kamer besprak tijdens een algemeen overleg over dierhouderij begin deze maand een scala aan diersoorten. Ook de melkveehouderij passeerde de revue. Huisarts Henk van Gerven van de SP stelde vragen over het hoge sterftepercentage van kalveren. Volgens hem sterft gemiddeld 14 procent. Staatssecretaris Henk Bleker kon dat cijfer niet bevestigen maar is het eens met de oproep dat de kalversterfte aandacht verdient. 'De sector heeft zelf ook een zakelijk belang'. Hij zoekt de oorzaak in falend management. De linkse oppositiepartijen SP en PvdD roepen om het hardst dat het houderijsysteem de oorzaak is. Kalveren bij de koe weghalen is onnatuurlijk en de literproductie van de melkkoe eveneens. CDA'er en dierenarts Henk Jan Ormel bestrijdt dat. „Koeien worden gehouden om melk te geven voor de mensen.“

Dierenarts Gerrit Hegen van het Diergeneeskundig Centrum Zuid-Oost Drenthe in Sleen (Dr.) heeft de kalversterftecijfers al meerdere malen aangekaart als hij de veegezondheidscijfers van de Nederlandse leden van de European Dairy Farmers bespreekt. Hij neemt de verschillende managementfactoren en hun invloed op de kalversterfte nog eens onder de loep.

Is het sterftecijfer inderdaad zo hoog?

„Blauwtong heeft de laatste jaren het beeld verergerd. Ook de ziekte BVD die telkens weer de kop op steekt speelt een rol. Draggers gaan vroeg of laat dood. Maar laten we eerst vaststellen over welke cijfers het precies gaat. Doorgaans worden er twee kengetallen onderscheiden: doodgeboorte en sterfte tijdens de eerste levensdag versus sterfte na de eerste levensdag. Bij bedrijfsbegeleiding streven we naar 5 à 6 procent per categorie. In totaal dus 10 à 11 procent. Landelijk ligt het gemiddelde inderdaad een paar procent hoger. Bij vaarzen die voor de eerste keer afkalven is het percentage kalversterfte het hoogst. Bij deze categorie zie je het beeld dat het geboorteprocés te lang duurt en dat de nageboorte direct meekomt. We weten niet precies wat daar de oorzaak van is. Wat is de invloed van stress op de hormonale huishouding? Dat wordt door de Gezondheidsdienst voor Dieren onderzocht. Overigens vraag ik me af wat het sterftepercentage is in de vrije natuur. Dat zou zomaar minstens even hoog kunnen zijn.“

Waarom hebben de SP en de PvdD ongelijk als ze zeggen dat het kalf bij de koe weghalen onnatuurlijk is?

„Melkkoeien zijn geen zoogkoeien. Dat is de denkfout die ze maken. Door het kalf bij de koe weg te halen krijgt het kalf gegarandeerd twee maal twee liter biest binnen zes en twaalf uur, mits er

protocollair gewerkt wordt. Daardoor is de weerstand van het kalf in de eerste levensmaanden veel beter. Als je het kalf bij de koe laat is een goede biestvoorziening zeker niet gegarandeerd. De uivorm van veel koeien is daar debet aan. Ook blijft de drogestofopname achter als het kalf bij de koe blijft omdat de koe dan constant met het kalf bezig is. Dat kost niet alleen liters melkproductie, maar het vergroot ook het risico op ziekte bij de koe. Door het kalf bij de koe te laten vergroot je ook de kans op overdracht van ziekten die mest-gerelateerd zijn. Bijvoorbeeld paratuberculose. In de biologische sector is er een trend om het kalf bij de koe te laten maar ik zeg juist: houd het kalf niet bij de koe! Geef het kalf wel de ruimte in een comfortabele kalverbox.“

Wat is volgens u de belangrijkste reden voor de hoge kalversterfte?

„Het begint bij de conditie van de hoogdrachtige koe. De calcium/magnesiumverhouding in het droogstandsrantsoen en het energieniveau. Dan het geboorteverloop zelf, de huisvesting tijdens het afkalven en de kalveropfok. Maar als ik er één factor uit moet lichten dan is het de toegenomen schaalgrootte. Heb je honderden koeien dan kun je met personeel werken en kan er standaard iemand nachtdienst draaien. Maar de tussencategorie die groter groeit moet er zelf 's nachts vaker uit om het geboorteverloop te volgen. Zeker degenen die relatief veel vaarzen melken en/of het vleesras Belgisch Blauw gebruiken bij koeien waarmee ze niet willen doorfokken.“

De staatssecretaris wijt de hoge kalversterfte aan falend management. Maar het heeft toch ook met de fokkerij te maken? Andere melkrassen dan Holstein noteren lagere doodgeboortecijfers.

„Dat klopt. Het risico van Belgisch Blauw heb ik al genoemd. Bij het rectaal onderzoek dat ik als dierenarts uitvoer constateer ik regelmatig oplopende en soms te smalle kruizen bij Holstein koeien. Dan loopt de geboorteweg omhoog en dat belemmert het geboorteprocés. Bij andere rassen komt een verkeerde kruisvorm minder vaak voor. Als de kruisvorm een probleem is, neem het dan consequent mee in een stier-adviesprogramma. Kruisen met andere melkrassen is ook een oplossing. Gebruik standaard pinkenstieren bij vaarzen en selecteer de vaders en moeders van dekstieren op een korte draagtijd. Houd de fokkerij simpel. Niet te veel stieren. Vijf per honderd koeien.“

Zouden melkveehouders de dierenarts vaker moeten inschakelen?

„Nee, we worden over het algemeen op tijd gebeld. Veehouders hebben ervaring genoeg om te kunnen inschatten of geboortehulp door de dierenarts of een keizersnede noodzakelijk is. Het is wel noodzakelijk om op tijd vaginaal bij te voelen. Bij de behandeling met een anti-melkziekte infuus voor het kalven mag dat vaginale onderzoek niet achterwege blijven, net zo min als het temperatuur van de koe. Als de waterblaas weg is en de geboorte vordert binnen twee uur niet, dan is ingrijpen noodzakelijk om in te schatten of een normale geboorte mogelijk is. Bij een kalf in kopligging dat zich met gekruiste voorbenen presenteert is het verstandig om de hulp van de dierenarts in te roepen. Dat zijn bijna altijd te grote kalveren om normaal geboren te worden.“

De koude decembermaand heeft extra kalversterfte veroorzaakt?

„Inderdaad. Dat werd door de Gezondheidsdienst voor Dieren vermeld en ik heb het in onze praktijk ook waargenomen. Het effect van koud weer wordt onderschat. Voor een kalf ligt de onderste kritische temperatuur rond 15 graden Celsius. Een vuistregel: per 5 graden Celsius temperatuur onder deze kritische temperatuur 10 procent energie in de vorm van melk of melkpoeder extra voeren. Dat is met een automaat simpel in te stellen. Bij emmervoeding zou je van twee op drie keer per dag kunnen overschakelen.“

Welke rol speelt de huisvesting?

„Onderschat de invloed van spierschade bij hoogdrachtige koeien niet. Spierverrekking bij het opstaan. Hoe moeilijk dat soms gaat! Stop droge koeien niet weg in een kleine ruimte, maar geef ze standaard buitenuitloop. Beweging is belangrijk. Zorg voor een stressvrije afkalflijn. Geen verplaatsingen vlak voor en na het afkalven. Vaarzen voor het kalven bij de melkkoeien doen om ze te laten wennen aan het melken kan alleen bij een laag basisrantsoen. Anders groeien ze te veel en verergert het zuchtprobleem, zeker als het afkalven op zich laat wachten. Borg water en voer in de afkalfstal.“

Blijkbaar gaat er na de eerste levensdag ook nog veel mis bij de opfok.

„Diarree en luchtweginfecties zijn de meest voorkomende problemen. Voer kalveren drie dagen lang biest en begin tijdig met water en krachtvoer, al voordat de kalveren na tien dagen naar een groepshok gaan. Houdt de kalveren vier à vijf maanden op stro in groepshokken en bezuinig niet op strooisel. Vaak instrooien en regelmatig uitmesten is het devies want vocht en mest zijn funest.“ ■